

AB'NİN GÖÇMENLERE YÖNELİK POLİTİKALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

*Hilal ZORBA

Özet

Küreselleşen dünya ve 21.yy'da yaşanan gelişmelerin etkisiyle göç olgusu gelişmiş devletler nezdinde göz ardı edilemez bir boyuta ulaşmıştır. Özellikle daha iyi yaşam koşulları ve özgürlükler nedeniyle cazibe merkezi haline gelen Avrupa ülkeleri göç alan başlıca merkezlerden biri olmuştur. Belki de Avrupa Birliği (AB) gibi büyük ve işleyen bir yapının içinde bulunmaları bu ülkeleri geliştirmekte olan veya yoksul ülkelerin gözünde daha da çekici hale getirmiştir. Ancak AB'nin bütünsel olarak göç konusuna yaklaşımı, ülkeler arasında farklılık göstermekte ve yasalaştırılmış politikalar bulunmamaktadır. Bu makalede AB ülkelerinin göçmenlere yönelik uyguladığı politikaları hangi faktörlerin etkilediği sorusu üzerinde durulmuştur. AB ülkelerinin göçmenlere yönelik uygulamaları ekonomik, güvenlik ve etnik-kültürel boyutuyla incelenmiştir. Sonuç olarak AB ülkelerinin ekonomik nedenlerle göçmenlere ihtiyaç duymasının yanı sıra etnik-kültürel uyumsuzluklar ve güvenlik kaygısı nedeniyle göçmenlere karşı sert ve tutucu politikalar izlediği görülmüştür. Bu nedenlerle ekonomik kaygılar ve kazançlar göz ardı edilmiştir. Araştırma sürecinde birincil kaynaklar ve bu alanda yazılmış çeşitli makalelerden yararlanılmıştır. Göç kavramı, zaman içinde değişen boyutlarıyla beraber ele alınmıştır. Ancak göç kavramından bahsederken; uluslararası göç, düzensiz göç veya yasa dışı göç ve mülteci gibi göç olgusunu yakından ilgilendiren diğer kavramları da tanımlayıp incelemek gerekmektedir. Bu durumun asıl nedeni üzerinde anlaşılacak kesin tanımların bulunmamasıdır; bu nedenle çalışmaya başlarken öncelikle göç ile ilişkili kavram grubunun tanımlamalarına yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç Politikaları, Avrupa Birliği, Uluslararası Göç, Güvenlik Kaygısı, İşgücü

Abstract

With the impact of developments in a globalized world and the 21st century, the phenomenon of migration has reached a size that cannot be underestimated in the eyes of advanced states. In particular, European countries which have become a center of attraction due to better living conditions and freedoms have been one of the main centers of migration. Perhaps, these countries that is available in a large and functioning structure as the European Union (EU) have become more attractive in the eyes of the country are developing or poor countries. However, the EU's approach as a holistic to immigration issue has shown difference between countries and there are no policies have been enacted. In this article, it has been focused on the question of

---

* Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Öğrencisi

which factors influence the policies implemented by the EU countries towards immigrants. The practices of EU countries towards immigrants were examined with the dimension of economic, security and ethnic-cultural. Consequently, it has been seen that EU countries have implemented rigid and conservative policies against immigrants because of the ethnic-cultural conflicts and security concerns as well as they need immigrants for economic reasons. Because of these reasons, economic concerns and earnings have been ignored. In the research process, it has been benefited from the primary sources and several articles written in this field. The concept of migration is tackled with varying sizes in the time. Nonetheless, when referring to the concept of migration, it must also identify and examine the other concepts such as international migration, irregular migration or illegal migration and refugee that are closely related to the phenomenon of migration. The main reason of this situation is the lack of exact definition agreed upon; thus when getting started to work, it will first be given to the definition of the concepts associated with migration.

Key words: Migration Policies, European Union, International Migration, Security Concern, Labor Force.

Giriş

2

Göç; uluslararası sınırlar ya da bir devlet içerisindeki sınırlar boyunca gerçekleşen bir süreci kapsamaktadır. Daha genel anlamıyla nedenine ve süresine bakılmaksızın her türlü insan hareketini kapsayan bir nüfus hareketidir.¹ Göçmen dediğimiz zaman ise; basitçe bu göç olgusunu gerçekleştiren insanları kast ediyoruz. Uluslararası seviyede kabul görmüş bir tanımı olmamasına rağmen; göçmen dediğimiz kişi kendi kişisel isteği ile dışarıdan herhangi bir müdahale veya zorlamaya maruz kalmadan özgürce göç eden kişidir.² Göç kavramından bahsederken göç ile ilgili diğer bazı kavramlara da değinmek gerekmektedir. Özellikle uluslararası göç, düzensiz veya yasadışı göç ve mülteci kavramları bu noktada önem kazanmaktadır. Uluslararası göç; insanların doğup büyüdüğü, vatandaşı olduğu ülkeyi çeşitli sebeplerle geçici bir süre için veya sürekli olarak terk ederek uluslararası sınırları geçip başka bir ülkeye yerleşmesi anlamına gelmektedir. Yasa dışı ülkelere göç eden insanlar için kullanılmaktadır.

¹ International Organization for Migration, **Glossary On Migration**, Switzerland, 2004, s.41.

² A.g.e., s.40.

³ Düzensiz göç ise yasadışı göç olarak da adlandırdığımız bir kavramdır. Düzensiz yani yasadışı göç; hem gönderen hem de alan ülke açısından pasaport, çalışma izni gibi gerekli yasal belgelere sahip olmayan göçmenlerin kullandığı bir yöntemdir. ⁴Bu durumda göçmenler yasadışı yollardan ülkeye giriş yaparak, kaçak bir şekilde hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Mülteci kavramı ise belki de tanımı yapılması gereken en önemli kavramlardan biridir. Çünkü insanlar çoğunlukla mülteci ve göçmen kavramlarını birbirine karıştırmakta ve yanlış şekillerde kullanmaktadır. Göçmen kavramının aksine mülteci kavramı 1951 Cenevre sözleşmesinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre; dini, tabiiyeti, ırkı, siyasal düşünceleri veya belirli bir toplumsal gruba aitliği yüzünden zulme uğrayacağından korktuğu için haklı sebeplerle vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen, bu ülkenin dışında bulunan kişiler mülteci olarak adlandırılmıştır.⁵

Göçmenin tanımından yola çıkarsak; insanlar daha iyi yaşam koşulları, özgürlük ve yeni iş fırsatları adına ülkelerini geçici olarak ya da tamamen terk etmektedir. İyi yaşam koşulları dediğimiz zaman ise ilk akla gelen gelişmiş ve zenginleşmiş ülkelerdir. Bunun sonucu olarak göç çoğunlukla doğudan batıya doğru gerçekleşmektedir. Ancak batılı ülkeler çoğunlukla bu göç dalgalarına olumsuz yaklaşmaktadır. Çalışmanın ana hatlarını oluşturan AB ülkelerinin uygulamalarına baktığımız zaman bunu kolayca görmek mümkündür. Maastricht Antlaşması bu anlamda Avrupa'nın özellikle batı kısmında yapılan uygulamalar adına bir dönüm noktasıdır. 1993 yılında uygulamaya giren anlaşma ile: üye ülkelerin vatandaşı olan herkes birliğinde bir vatandaşı sayılmıştır.⁶ Bu anlaşma ile üye ülke vatandaşlarının yine üye ülkeler arasında özgürce dolaşma ve ikamet etmeye hakkı olduğu kararlaştırılmıştır. Daha sonra 1995 yılında yürürlüğe giren Schengen uygulaması ile üye ülkeler arasında sınırların kaldırılması ve tek bir sınır olması kararlaştırılmıştır. Ancak üçüncü ülke vatandaşlarının AB sınırları içindeki

---

³ A.g.e., s.34.

⁴ A.g.e., s.34.

⁵ A.g.e., s.53.

⁶ Andrew Convey, Marek Kupiszewski, "Keep up with Schengen: Migration and Policy in the European Union", **Center for Migration Studies of New York**, New York, *Vol. 29, No.4*, Winter 1995, s. 939.

herhangi bir ülkeye göçü durumunda nasıl davranılması gerektiği konusunda bir görüş birliğine varılamamıştır. Bu nedenle AB çift yönlü bir yaklaşım sergilemektedir.⁷ Hem Maastricht hem de Schengen düzenlemeleri üye ülkeler arasında özgürce dolaşımı arttırmaya yönelik uygulamalar içermektedir. 1986 yılındaki Tek Avrupa Senedi de malların, insanların, servislerin ve sermayenin serbest dolaşımını garanti altına almaktadır.⁸ Schengen ve Maastricht düzenlemeleri ile AB vatandaşlarının özgürce dolaşmaları rahatlıkla sağlanırken, AB üyesi olmayan ülke vatandaşlarının birlik sınırları içerisinde dolaşması hala bir sorundur ve tamamen çözülememiştir. AB vatandaşlarına yapılan uygulamaların aksine, AB'nin dış sınırlarının kontrolü üçüncü ülke vatandaşlarına karşı daha da arttırılmış ve sıkılaştırılmış.

AB içerisinde yabancılar üç farklı kategoriye ayrılmıştır: ilk kategoriye diğer AB üyesi ülkelerin vatandaşları, ikinci kategoriye Avrupa Serbest Ticaret Birliği ve Avrupa Ekonomik Alanı'nın vatandaşları, üçüncü kategoriye ise üçüncü ülke vatandaşları oluşturmaktadır.⁹ Farklı kategorilerde yer alan vatandaşlar birbirlerinden değişik uygulamalarla karşılaşmaktadır. Ancak en sert ve sıkı uygulamalara tabi ki üçüncü ülke vatandaşları maruz kalmaktadır. AB'nin uyguladığı politikaları üç farklı parametre aracılığı ile ölçmek mümkündür. Bu parametreler: ekonomi, güvenlik ve kültürdür. AB'nin yaklaşımlarının bu üç farklı konu içerisinde nasıl değişiklik gösterdiği tek tek ele alınacaktır.

4

1. Literatür İncelemesi

AB'nin göçmenlere yönelik politikalarını etkileyen faktörleri incelediğimiz zaman, literatürde çoğunlukla ekonomik kaygıların değerlendirmeye alındığını söyleyebiliriz. Özellikle II. Dünya savaşı sonrası Avrupa'da yaşanan ekonomik krizler ve durgunluklar sonucu Avrupalı devletler dışarıdan göçmen işçi alımı yoluna gitmiştir. Christian

⁷ A.g.e., s.941.

⁸ A.g.e., s.942.

⁹ A.g.e., s.944.

Dustman çalışmasında Avrupa'ya gerçekleşen ekonomik kaynaklı göçmen akınını dört farklı zaman dilimine ayırmıştır. Birinci kategori: 1945-1960 arasında savaşın insanları yerlerinden etmesi. İkinci kategori: 1950-1973 arası ekonomik gelişmeler sonucu oluşan işçi talebi ve Kuzeydoğu Afrika, Türkiye ve Güney Avrupa'dan büyük işçi göçlerinin alınması. Üçüncü kategori: 1973 sonrası yaşanan iç savaşlar ve ayrılıkçı hareketleri sonrası ailecek göçler. Dördüncü kategori ise:1980 sonrası yaşanan Sovyet politikalarının liberalleşmesi ve Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılmasıdır.¹⁰ Buradan da anlaşılacağı üzere göç hareketinin çoğunlukla iki taraf içinde ekonomik temelli olduğu varsayılmaktadır. Hem göç eden insanlar hem de göç kabul eden ülkeler ekonomik çıkarlarını düşünmektedir. Christine S. Lipsmeyer ve Ling Zhu'ya göre; göç Avrupa'da ki gelişmiş devletler için hayati bir konu haline gelmiştir. Avrupa ülkeleri iş arayan göçmenler için büyük bir avantaj sağlamasına rağmen, bu durumun iç piyasaya yansması bazı olumsuz durumların oluşmasına neden olmaktadır. İç piyasada işsizliğin artması ve ülke vatandaşlarının refah seviyelerinin düşmesine neden olmaktadır.¹¹ Ülkelerin ekonomik kaygıları göçmenlere yönelik uyguladıkları politikaların farklılık göstermesine neden olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası ekonomiyi düzeltmek için yabancı işçi göçünün gerçekleştirilmesi bir zorunluluk olarak görülmüştür. Ancak ekonomi kendini toparlayıp, nüfus artmaya başlayınca bu göçmenlerin geri gönderilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Çünkü daha önce bir kurtarıcı olarak görünen göçmenler artık yük olarak görülmeye başlanmıştır.

Literatürde bu konu incelenirken, ikinci olarak güvenlik kaygıları ön plana çıkmaktadır. Özellikle Schengen anlaşması ile oluşturulan tek sınır kontrolü sonrası üçüncü ülke vatandaşlarına karşı sınır kontrollerinin daha da sıkılaştırıldığı görülmüştür. Bunun sonucu olarak da yasadışı göç dediğimiz durum artış göstermiştir. AB sınırlarına kaçak yollardan giren göçmenler, AB ülkeleri için büyük bir tehdit olarak algılanmaktadır.

¹⁰ Christian Dustmann, Samuel Bentolila, Riccardo Faini, "Return Migration: The European Experience", **Center for Economic Studies ve the Maison des Sciences de l' Homme**, Great Britain, Vol. 11, No. 22, April 1996, s. 215-216.

¹¹ Christine S. Lipsmeyer, Ling Zhu, "Immigration, Globalization and Unemployment Benefits in Developed EU States", **Midwest Political Science Association**, Texas, Vol. 55, No.3, July 2011, s. 647.

Fiona B. Adamson'a göre; 2004 yılında Madrid de, 2007 yılında ise Londra da gerçekleşen bombalı saldırılar Avrupa da zaten var olan göçmen korkusunu daha da arttırmıştır. Terörizm ve göç arasındaki ilişki üzerinde daha çok durulmaya başlanmıştır.¹² Uluslararası güvenlik uzmanları ve politikacılar da bu iki olgu arasındaki ilişkiyi reddetmenin zor olacağını dile getirmiştir. Özellikle sınırlardan kaçak giriş yapan göçmenlerin kontrolü sağlanamamakta ve ülkelerin iç güvenliğine direkt tehdit olarak görülmektedirler. Bunun nedeni ise bütün Dünyada artan terör olayları olarak gösterilebilir. Michael Jandl çalışmasında Avrupa sınırları boyunca gerçekleşen düzensiz göç ve bunun Avrupa ülkelerine etkilerinden bahsetmiştir. Hatta daha önce de belirttiğimiz gibi düzensiz göç olayının özellikle doğudan batıya doğru gerçekleştiğiyle ilgili bulgular ele alınmıştır.¹³

6

Bu konuda yapılan araştırmalardan anlaşılacağı üzere; AB'nin göçmenlere yönelik uyguladığı politikaları etkileyen pek çok etken bulunmaktadır. Bizim bu çalışmada ele alacağımız üçüncü etken etnik-kültürel farklılıklardır. Çoğunlukla doğudan batıya gerçekleşen göç hareketleri sonucu pek çok farklı özelliğe sahip insan Avrupa sınırlarına akın etmiştir. AB, sınırlarını korumak için her geçen gün önlemlerini arttırmaktadır. Ancak pek çok liberal araştırmacı ve yazara göre insanların özgürce dolaşma hakkı vardır. Bu nedenle hangi ülke vatandaşı olursa olsun insanlar Avrupa sınırlarından içeri alınmalıdır. Realist araştırmacılar ise; her ülkenin kendi ulusal çıkarlarını koruma hakkına sahip olduğunu bu nedenle sınırlarını korumak için istedikleri önlemleri alma hakkına sahip olduğuna inanmaktadır.¹⁴ 2004 yılında gerçekleşen genişleme hareketi ile AB kendi isteği ile yeni bir göç dalgasına neden olmuştur. Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri bu genişleme hareketi ile AB sınırları içerisine dâhil olmuştur. Bunun

¹² Fiona B. Adamson, "Crossing Borders: International Migration and National Security", **MIT Press**, Vol. 31, No.1, Summer 2006, s.166.

¹³ Michael Jandl, "Irregular Migration, Human Smuggling and the Eastern Enlargement of the European Union", **Center for Migration Studies of New York**, Inc., New York, Vol. 41, No.2, Summer 2007, s. 311.

¹⁴ James F. Hollifield, "Migration and International Relations: Cooperation and Control in the European Community", **Center for Migration Studies of New York**, Inc., New York, Vol. 26, No.2, Special Issue: The New Europe and International Migration, Summer 1992, s. 569.

sonucunda insanlar yeni iş fırsatları ve daha iyi yaşam koşulları için Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya doğru bir göç hareketine başlamıştır. Üçüncü ülke vatandaşları gibi Doğu Avrupa ülkeleri de etnik ve kültürel olarak Batı Avrupa ülkelerinden çok farklıdır. Çeşitlilik içinde Birlik sloganı ile yola çıkan AB bu çeşitliliği korumak ve sağlamakta zorlanmaya başlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan milliyetçilik gibi akımlar hala etkisini sürdürmektedir. Bazı Avrupa ülkelerinde ırkçılık, milliyetçilik gibi faaliyetler göçmenlerin barınmasını zorlaştırmaktadır. Irk, dil ve din olarak farklı özelliklere sahip olan göçmenler ya asimilasyona maruz kalmakta ya da geri dönmeye zorlanmaktadır. Göçmenlerin uyum sağlaması ve entegrasyonu için çalışmalar yapılmaktadır. Ancak pek çok Avrupalı liderin konuşmalarından da anlaşılacağı üzere göçmenlere karşı sert bir tutum söz konusudur. Özellikle Müslüman ülkelerin vatandaşlarına karşı çok daha önyargı ile yaklaşılmaktadır. Bunun arkasında yatan pek çok neden olduğu gibi, Avrupa da ki Hristiyan birliğini korumak en temel nedenlerden biridir.

Literatürde yapılan çalışmaların çoğu özellikle II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik bunalımı çözmek adına çeşitli ülkelere alınan işçi göçü ve bunun etkilerini incelemiştir. Çalışmalarda Avrupa'ya yaşanan çeşitli göç dalgaları ve bunun AB üzerine etkileri tartışılmıştır. AB ülkelerinin bu göç dalgalarına yaklaşımı çoğunlukla ekonomi yoluyla açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak küreselleşen dünya düzeninde güvenlik kaygısı ve etnik-kültürel uyuşmazlıkların daha önemli bir yere sahip olduğu gerçeği ortaya konulmamıştır. Son yıllarda araştırmacılar bu konulara daha çok önem vermeye başlamıştır. Fakat yukarıda bahsettiğimiz üç parametreyi bir araya getirdiğimiz zaman hangisinin AB için daha önemli olduğu veya hangi parametrelerin aslında AB'nin politikaları üzerinde daha etkili olduğu tarzında bir karşılaştırma yapılmamıştır. Özellikle son yıllarda AB ülkeleri Korunaklı Kale Avrupası'nı sağlamlaştırmak ve Hristiyan Birliği'ni korumak için çalışmaktadır. Bu çalışmada güvenlik kaygılarının ve etnik-kültürel çeşitliliklerin, ekonomik çıkarların önüne geçtiği tezi üzerinde durulmuştur.

2. Metodoloji

Bu çalışmada AB'nin göçmenlere yönelik uyguladığı politikaları etkileyen üç farklı parametre üzerinde tek tek durulacaktır. İlk bölümde AB ülkelerinin ekonomik kaygıları ve bunun sonucunda göçmenlere karşı yaklaşımları ele alınmıştır. Bu bölümde AB ülkelerinin göçmenleri ekonomileri için bir yük olarak mı yoksa bir kurtarıcı olarak mı gördüğü sorusu tartışılacaktır. İkinci bölümde AB'nin güvenlik kaygıları ve bunun göçmenlere uygulanan politikalar üzerine etkileri tartışılacaktır. Özellikle son yıllarda Avrupa ülkelerinde artan terör olayları ve bu olayların çoğunun yabancı ülke vatandaşları tarafından gerçekleştirildiği gerçeği üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölümde ise etnik-kültürel çeşitlilik konusunun AB'nin politikalarını nasıl etkilediği değerlendirilecektir. Doğu'dan Batı'ya doğru yaşanan göçler sonucu pek çok farklı dil, din ve ırk özelliğine sahip insan bir araya gelmiştir. AB'nin kuruluşunda ifade ettiği gibi "Çeşitlilik İçinde Birlik" politikasını yürütmekte zorlandığı ve böylece göçmenlerin ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığı durumlardan bahsedilecektir. Göçmenlerin durumuyla ilgili çeşitli uluslararası ilişkiler teorilerinin yaklaşımları da her bir bölüm içerisinde incelenecektir. Bu çalışma hazırlanırken birincil kaynaklardan ve bu alanda yazılan çeşitli makalelerden yararlanılmıştır. AB'nin göçmenlere yönelik sert tutumlarının ardında yatan asıl sebeplerin güvenlik kaygısı ve etnik-kültürel farklılıklara dayandığı tezi üzerinde durulmuştur. Ancak pek çok çalışmada ekonomik çıkarlar için AB'nin bir süreliğine de olsa göçmenlere kapılarını açtığı ifade edilmiştir. Analiz birimi olarak devletler ele alınmış ve AB'nin politikalarıyla ilgili örnekler bazı devletler üzerinden verilmiştir.

3. Ekonomik Kaygılar

II. Dünya Savaşı'nın ardından özellikle Avrupa ülkeleri harabeye dönmüş, birçok insan yaşamını yitirmiş ve üretim neredeyse durma noktasına gelmişti. Avrupa da ki üretimi

canlandırmak için bir şeyler yapmak gerekiyordu. Bunun sonucunda Avrupalı devletler yabancı işçi göçünü ekonomiyi düzeltmek için bir araç olarak kullandılar ve bu dönemde Avrupa'ya yoğun göçler yaşandı. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Roma Antlaşması ile 1957 yılında kuruldu. AET ile işçilerin Avrupa içerisinde serbest dolaşımı hedefleniyordu.¹⁵ İlk olarak altı üye ülkenin katılımı ile başlayan bu oluşum daha sonra pek çok kez genişlemiş ve AB adını almıştır. Birlik içerisinde işçilerin serbest dolaşımının yolu her geçen gün kolaylaştırılırken, üçüncü ülkelerden gelen göçmen işçilerin Avrupa ülkelerine kabulü her geçen gün zorlaştırılmıştır.

Almanya, II. Dünya Savaşı'nın hemen arkasından, gerek duyduğu işçi ihtiyacını karşılamak için İspanya, Yunanistan, Türkiye, Portekiz ve Yugoslavya ile ikili anlaşmalar yapma yoluna gitmiştir.¹⁶ Göçmenlerin Almanya'ya gelmesiyle beraber maliyetler düşmüş ve üretim artmıştır. Almanya'daki yabancı işçi sayısı 1973 yılında 2,6 milyona ulaşarak zirve yapmıştır. Alman yetkililer, yabancı işçileri kısa süreli bir çözüm olarak görmekte ve bu işçilerin ülkelerine geri döneceğini planlamaktadır. Ancak daha sonra da görüldüğü üzere durum böyle gelişmemiştir. Göçmenler buraya kalıcı olarak yerleşmeye ve hatta ailelerini de getirmeye başlamıştır. Ekonomik olarak durgunluğun yaşandığı dönemlerde ülkelere geri dönenlerde olmuştur. Ancak bu geri dönüşleri arttırmak içinde bazı ülkelerle ikili anlaşmalar yapılması yoluna gidilmiştir. 1972 yılında Türkiye ve Almanya arasında geri dönüşlerin desteklenmesi üzerine bazı ikili anlaşmalar yapılmıştır.¹⁷ Fransa da tıpkı Almanya gibi 1974 yılından sonra göçmen alımını durdurmaya ve hatta göçmenlerin geri dönüşleri için destek sağlamaya başlamıştır. Çünkü bu tarihlere gelindiğinde, Avrupa ülkelerinde ki nüfusunda artışıyla birlikte işsizlik artmış ve iş fırsatları azalmaya başlamıştır.

2004 yılında AB en büyük genişlemesini yaşamış ve 10 tane Doğu Avrupa ülkesi birliğe katılmıştır. Eski Sovyet Bloğu ülkelerinin AB sınırları içerisinde katılmasıyla beraber

---

¹⁵ Tito Boeri v.d., "Why Are Europeans So Thought on Migrants?" , Wiley on behalf of the Center for Economic Policy Research, **Center for Economic Studies ve the Maison des Sciences de l'Homme**, Great Britain, Vol. 20, No.44, October 2005, s. 633.

¹⁶ Dustmann, Bentolila, Faini, a.g.e., s.221.

¹⁷ A.g.e., s. 221.

Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya doğru yoğun bir göç dalgası yaşanmıştır. İnsanlar yeni iş fırsatları ve daha iyi yaşam koşullarına ulaşabilmek için gelişmiş ülkelere göç etmeye başlamıştır. İlk başlarda Avrupa da ki pek çok ülke bu durumu ucuz iş gücü olarak fırsata çevirmiştir. Ancak göçmenlerin kalıcı olarak buralara yerleşmeye başlaması, yerli halk için iş gücü piyasasında zorluklara neden olmuştur. Özellikle düşük ücretlerle ve sigortasız çalışan göçmenler yüzünden, gelir dağılımı etkilenmiş ve kişi başına düşen milli gelir azalmaya başlamıştır.¹⁸

Uluslararası sistemin ortaya çıkmasında uluslararası göç konusunun büyük bir önemi vardır. Neo-liberallerin bu konuya yaklaşımı daha çok uluslararası ekonomiye etkisi düzeyinde olmuştur.¹⁹ Neo-liberal kurumsalcılar, devletler arasındaki askeri olmayan, çevresel ve ekonomik işbirliğine değinmiştir. Realistler ise ülkelerin gerekli önlemleri almadığını bu nedenle uluslararası göçün arttığını belirtmişlerdir.²⁰ Bunun sonucu olarak da ülkelerin ulusal çıkarlarının zedelendiği belirtilmektedir.

10

AB ülkeleri için göçmenler, bir süreliğine çok büyük bir görev üstlenmiş ve ekonominin kendini toparlamasını sağlamıştır. Gerçekten de AB ülkeleri göçmenler sayesinde önemli kazançlar elde etmiştir. Ancak Avrupa da ki nüfus artışı ve ekonomik durgunluklarla birlikte göçmenler Avrupa halkı için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Belirli dönemlerde göçmenlerin ülkelerine geri dönmeleri için çalışmalar yapılmış ve gerekli teşvikler sağlanmıştır. Ancak pek çoğu her şeye rağmen göç ettikleri ülkelerde kalmayı seçmiş ve hatta ailelerini de getirmiştir. Hala pek çok AB ülkesinde milyonlarca göçmen işçi çalışmaktadır. Bu durumu fırsata çevirebilen ülkeler için göçmen işçiler bulunmaz bir nimettir. Ancak kalabalık bir nüfusun burada yerleşik hale gelmesi bir yandan da ekonomiye yük olmaya başlamıştır. Bu nedenle AB ülkeleri göçmenlerle

¹⁸ Boeri v.d., a.g.e., s.671.

¹⁹ Martin O. Heisler, "Migration, International Relations and the New Europe: Theoretical Perspectives from Institutional Political Sociology", **Center for Migration Studies of New York, Inc.**, New York, Vol. 26, No. 2, Special Issue: The New Europe and International Migration, Summer 1992, s. 599.

²⁰ Hollifield, a.g.e., s. 570.

ilgili düzenlemelerini her gün biraz daha sıkılaştırmaktadır. AB, üye ülkelerin vatandaşlarını korumak için bu anlamda yeni düzenlemeler yapmak zorundadır.

4. Güvenlik Bunalımı

Uluslararası göç, küreselleşmenin etkisiyle beraber uluslararası güvenlik bağlamında en önemli konu haline gelmiştir. Uzmanlar ve politikacılar, uluslararası göç ve milli güvenlik arasındaki ilişki ağının her geçen gün daha da güçlendiğini belirtmektedir. Hatta bu konudaki tartışmaların çoğu: göç akınının uluslararası terörizm için bir aracı görevi gördüğünü dile getirmektedir.²¹ II. Dünya Savaşı ve sonrası dönemlere baktığımız zaman bu göç hareketinin çoğunlukla doğudan batıya doğru gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu durumun tabii ki belli nedenleri vardır. II. Dünya savaşından sonra harabeye dönen Avrupa, yoğun bir işçi göçü almıştır. Burada Avrupa ülkelerinin ihtiyaçları ön plandadır. Ancak AB'nin en büyük genişlemesini yaşadığı 2004 yılında gerçekleşen göç hareketinin nedeni; Doğu Avrupa da ki insanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşma isteğidir. Soğuk Savaş sonrası dönemde de aynı şekilde doğu-batı yönlü bir göç artışı yaşanmıştır. AB ülkelerinin gelişmişliği ve refah seviyelerinin yüksek olması, onları her daim göç alan bir merkez konumuna getirmiştir.

Devletler, genellikle uluslararası göç politikalarını milli güvenliklerini göz önünde bulundurarak şekillendirmektedir. Özellikle kriz ve savaş dönemlerinde, ülkeler göçmenleri milli güvenliklerine çok büyük tehdit olarak görmektedirler.²²Uluslararası güvenlik uzmanları da göç ve güvenlik arasındaki ilişkiyi reddetmenin zor olduğunu dile getirmektedir. 2004 yılında Madrid de ve 2005 yılında Londra da patlayan bombalar, Avrupa da ki; göç ve terörizm arasındaki bağ ile ilgili olan korkuları daha da arttırmıştır. Son zamanlarda Avrupa'da yaşanan terör olaylarını göz önüne aldığımızda, bu eylemlerin çok büyük çoğunluğunun yabancı ülke vatandaşları tarafından

²¹ Adamson, a.g.e., s. 165.

²² A.g.e., s. 166.

gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. Bu noktada göçmenler ulusal güvenliğe büyük bir tehdit olarak görülmektedir. Özellikle yasadışı yollardan ülkeye giriş yapan göçmenlerin kontrolü sağlanamadığı için tehlike arz etmektedirler. AB, yıllardır sınırlarını korumak ve güvence altına almak için çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Ancak insan kaçakçılarının da yardımı ile göçmenler Avrupa'ya girebilmek için pek çok farklı rota kullanmaktadır.

Avrupa'da artan yabancı düşmanlığının arkasında yatan asıl sebep güvenlik kaygısıdır. Son zamanlarda, birçok Avrupa ülkesinde göçmen karşıtı politikalar izleyen siyasi partilerin seçimlerdeki başarısını da Avrupalıların duyduğu korkuya bağlamak mümkündür. Avrupalılar, AB sınırları içerisinde göçmen nüfus istememektedir. Hatta bu göçmenlerin ülkelerine geri dönmeleri için çalışmalar yapılan ülkeler bile vardır. Realistlere göre; devletler milli güvenliklerini korumak zorundadır ve bu nedenle göçmenlerin geçişine izin vermeyebilir. Liberallere göre ise; serbest dolaşım insanların en doğal hakkıdır. Ancak birçok liberal devletin de göçmenlerin geçişini sınırlayıcı politikalar izlemesi milli güvenlik kavramı ile açıklanmıştır.²³ II. Dünya savaşından sonra Avrupa işçi ihtiyacını karşılamak için; göçmenlere karşı pek çok kez açık kapı politikası uygulanmıştır. Ancak zamanla ihtiyacında azalması ile göçmenlere karşı daha sert sınır politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Bu noktada Avrupa'nın güvenlik kaygıları ekonomik çıkarlarının önüne geçmiştir.

Avrupa'da giderek artan göçmen sayısı zamanla çeşitli diasporaların oluşmasına neden olmuştur. Her ne kadar azınlık olarak görülseler de diasporalar ülkelerin iç ve dış politika uygulamalarında doğrudan etki oluşturmaktadır. Böyle bir durumda aslında güvenlik zafiyeti doğurmaktadır. Karar verici mekanizmaları etkisi altına alan diasporalar her geçen gün etkisini biraz daha arttırmaktadır. Avrupalı liderler, Korunaklı Kale Avrupa'sını yaratabilmek için çok çaba sarf etmiştir. Bu nedenle öncelik Avrupa sınırlarını güvence altına almaktır.

²³ Hollifield, a.g.e., s. 581.

AB üyesi her devletin kendi milli çıkarları ve güvenliği ayrı ayrı öneme sahiptir. Bu nedenle göçmenlere karşı yaklaşımlar ve uygulanan politikalar ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Ancak uluslararası göçe karşı; dini, dili, ırkı ne olursa olsun ortak bir politika benimsenmesi gerekmektedir. Güvenlik söz konusu olduğu zaman ülkeler bütün çıkarlarını bir kenara koyup öncelikle milli güvenliklerini sağlama yoluna gitmektedir. AB'nin göçmenlere karşı sert tavırlarının altında yatan asıl sebepte budur.

5. Etnik-Kültürel Çeşitlilik

Göçmenlerin Avrupa ülkelerinde yarattığı etkiyi sadece güvenlik bunalımı ve ekonomik kaygılarla açıklamak yeterli değildir. Kültürel olarak konuya yaklaştığımız zaman, göçmenlerin Avrupa toplumunda yarattığı etkinin çok daha büyük olduğunu söyleyebiliriz. Birbirinden tamamen farklı toplulukların bir arada yaşamaya çalıştığı bir ortamda iki tarafında bu durumdan hem olumlu hem de olumsuz şekillerde etkilenmesi kaçınılmazdır. Özellikle yeme-içme, tüketim gibi günlük hayatı etkileyen alanlarda çok büyük değişiklikler meydana gelmektedir.²⁴ Din, dil, ırk ve daha birçok alanda birbirinden tamamen farklı özelliklere sahip toplulukların bir arada yaşaması pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir.

AB'nin kurulma amacı ilk başlarda Hristiyan birliğini sağlamaktı. Avrupa'nın çoğu; farklı mezhepleri içinde barındırsa da Hristiyanlardan oluşmaktadır. Ancak göçmenlere baktığımız zaman genellikle Müslüman ülkelere geldiklerini söyleyebiliriz. Bu durumda Avrupalı liderler; özellikle göçmenlerin artması ve yerleşik hale gelmeleriyle birlikte, Hristiyan birliğinin bozulacağı korkusunu taşımaktadır. Avrupa'da yaşanan terör olaylarının çoğunun arkasından Müslüman göçmenlerin çıkması, Avrupa'da Müslümanlara karşı büyük önyargıların oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda: göçmenlerin AB ülkelerinde ki hayatları daha da zorlaşmış ve göçmenler birçok alanda ayrımcılık ile karşılaşmışlardır.

²⁴ European Commission, "An Introduction to the EMN Pilot Research Study on the Impact of Immigration on Europe's Societies", **European Migration Network**, Luxembourg, 2006, s. 4.

Göçmenler, daha iyi yaşam koşulları için geldikleri Avrupa ülkelerine kalıcı olarak yerleşmeye başlamıştır. Bunun sonucunda aile birleşmeleri ve ikinci-üçüncü nesillerle birlikte göçmen sayısı çoğalmaya devam etmektedir. Hayatlarını daha rahat sürdürebilmek için; göçmenler Avrupa toplumuna entegre olmaya çalışmaktadır. Bunun için çeşitli uyum çalışmaları yapılmaktadır. Ancak Avrupa için entegre olmuş bir topluluktan çok asimile olmuş bir topluluk tercih sebebidir. Konuyu ahlaki boyutu ile ele aldığımız zaman; insanların özgürce dolaşmasının toplumsal bir hak olduğu konusunda uzmanlar hem fikirdir.²⁵ Ancak devletler ahlak ve güvenlik arasında bir tercih yapmak zorunda kaldıkları zaman, ahlaklı bir devlet olma konusu önemini kaybetmektedir.

Göçmenlerin çevreden merkeze göç etme isteklerini açıklayan Dünya Sistemi teorisi de, göçün kültürel boyuttaki önemine vurgu yapmaktadır.²⁶ Bir ülkeye göç edip yerleşen bir topluluğun, daha sonra kendisiyle aynı etnik kökenlere sahip diğer insanları da buraya çektiğinden bahsedilmektedir. Özellikle sömürge geçmişine sahip olan ülkelerin, göçmenler tarafından daha çok tercih edildiği bu teori ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak göçmenlerin Avrupa ülkelerine yönelik kültürel etkilerini test etmek zordur. Hatta küreselleşme ile kültürel farklılık arasında ayırım yapmakta zorluklar yaşanmaktadır.

Etnik farklılıklar ve kültürel uyumsuzluklar, göçmenlerin Avrupa'da ki hayatını daha da zorlaştırmaktadır. Özellikle toplumsal hayata kabul edilmeleri, entegre olmaları daha uzun zaman almaktadır. Bunlara birde Avrupalıların göçmen korkusu eklenince, ayrımcılık konusu hat safhaya ulaşmaktadır. AB gün geçtikçe içe kapalı bir politika izlemeye başlamıştır. Kendisi gibi olmayan, farklı şeylere inanan, farklı dili konuşan insanlara karşı önyargı gün geçtikçe artmaktadır. Yürüttükleri politikalar nedeniyle ülkeler, liberal devlet duruşlarından tamamen uzaklaşma noktasına gelmişlerdir.

²⁵ Richard Black, "Immigration and Social Justice: Towards a Progressive European Immigration Policy?", **Royal Geographical Society (with the Institute of British Geographers)**, 1996, s. 64.

²⁶ Marc Hooghe v.d., "Migration to European Countries: A Structural Explanation of Patterns 1980-2004", **Center for Migration Studies of New York, Inc.** , New York, Vol. 42, No.2, Summer 2008, s. 481.

Yabancılara karşı artan düşmanlık, toplum içerisinde gruplaşmalara ve hatta etnik çatışmalara neden olabilecek boyutlara ulaşmıştır. Avrupa'da ki devletlerin ve toplumların, hoşgörü seviyesinin artırılması için politikacılara çok büyük bir görev düşmektedir. Karar verici mekanizmaların göçmenlere yönelik politikaları direkt olarak toplumunda davranışlarını etkilemektedir. Bu nedenle göçmenlere karşı oluşan önyargıların yıkılması asıl olarak politikacıların inisiyatifindedir.

Sonuç

AB'nin ilk kurulduğu yıllarda, göç konusu uluslararası sistemde bu kadar önemli bir yere sahip değildi. Ancak küreselleşen dünyanın etkisiyle nüfus hareketleri her geçen gün artış göstermektedir. AB'ni oluşturan 28 üye ülkenin gelişmişlik seviyesi, gelişmekte olan ve yoksul ülkeler için büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle AB, göçmenler için bir cazibe merkezi konumundadır.

Çalışmalardan da gördüğümüz üzere göç hareketi doğudan batıya doğru gerçekleşmektedir. Bunun pek çok nedeni vardır. Ancak ekonomik etkenler göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Daha iyi yaşam koşulları ve iş olanakları arayan insanlar Avrupa ülkelerine doğru yola çıkmaktadır. Bu göç hareketleri belli bir süre boyunca AB için çok büyük kazançlar sağlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomisi alt üst olan Avrupa ülkeleri göçmen işçi alabilmek için birbiri ile yarışmıştır. Ancak daha sonra bu göçmenlerin kalıcı hale gelmesi ekonomik boyutta Avrupa ülkelerine yük olmaya başlamış ve yerel halkın milli gelirinin düşmesine neden olmuştur. Göçmenlerin ülkelerine geri dönmesi için çalışmalar yapıldıysa da çok etkili olmamıştır. Ekonomik sıkıntıların üzerine, birde güvenlik kaygıları eklenince AB'nin göçmenlere karşı tavırları iyice sertleşmiştir. Schengen uygulaması ile kendi içindeki sınır kontrollerini kaldıran AB, üçüncü ülke vatandaşlarına karşı Avrupa sınırlarını koruma altına almıştır. Bu durum göçmenleri yasadışı yollara sevk etmiş ve güvenlik sorununu daha üst noktalara taşımıştır. AB'ne vize ile girmesi gereken üçüncü ülke

vatandaşları için ortak bir vize enformasyon sisteminin kurulması amaçlanmıştır.²⁷ Ancak bu konuda çok büyük bir ilerleme kaydedilememiştir. Etnik ve kültürel olarak birbirinden çok farklı olan, Avrupa topluluğu ve göçmenler arasında uyum problemi yaşanmaktadır. Özellikle sosyal hayatın devamlılığı için bu problemlerin çözülmesi şarttır.

AB ekonomik çıkarları için göçmenleri birçok kez araç olarak kullanma yoluna gitmiştir. Ancak milli güvenlik ve Avrupa kültürü söz konusu olduğunda ekonomik çıkarlar ikinci plana düşmüştür. Korunaklı Kale Avrupa'sını korumak AB için en öncelikli şeydir. Bu nedenle AB, göçmenlerin Avrupa ülkelerine girişine sıcak bakmamaktadır. Son yıllarda yaşanan göçmen krizlerini de göz önüne aldığımız zaman bunu söylemek çok zor değildir. Özellikle Müslüman ülkelere gelen göçmenler için Avrupa sınırları çok daha sıkı kapatılmıştır. Çünkü AB için Hristiyan Birliğini korumakta, milli güvenliği korumak kadar önemlidir. AB üyeleri arasında uygulama farklılıkları bulunmakla beraber, genellikle ülkelerin göçmenlere bakışı aynıdır.

Kaynakça

Adamson, Fiona B. «Crossing Borders: International Migration and National Security.» *International Security, Vol. 31, No.1, Summer 2006: 165-199.*

Black, Richard. "Immigration and Social Justice: Towards a Progressive European Immigration Policy?" *Transactions of the Institute of British Geographers, Vol.21, No.1, 1996: 64-75.*

Boeri Tito, Brücker Herbert, Gourinchas Pierre-Olivier, Cahuc Pierre. «Why Are Europeans So Thought on Migrations?» *Economic Policy, Vol. 20, No.44, October 2005: 629+631-703.*

²⁷ Ayhan Gençler, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikası", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2004, s. 191.

- Commission, European. *Impact of Immigration on Europe's Societies*. Luxembourg: European Migration Network, March 2006.
- Convey Andrew, Kupiszewski Marek. «Keeping up with Schengen: Migration and Policy in the European Union.» *The International Migration Review*, Vol. 29, No.4, Winter 1995: 939-963.
- Dustmann Chrstian, Bentolila Samuel ve Faini Riccardo. «Return Migration: The European Experience.» *Economic Policy*, Vol. 11, No. 22, April 1996: 213-250.
- Gençler, Ayhan. «Avrupa Birliği'nin Göç Politikası.» *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 2005. 173-197.
- Heisler, Martion O. «Migration, International Relations and the New Europe: Theoretical Perspectives from Institutional Political Sociology.» *The International Migration Review*, Vol. 26, No. 2, Special Issue: *The New Europe and International Migration*, Summer 1992: 596-622.
- Hollifield, James F. "Migration and International Relations: Cooperation and Control in the European Community." *The International Migration Review*, Vol. 26, No.2, Special Issue: *The New Europe and International Migration*, Summer 1992: 568-595.
- Hooghe Marc, Trappers Ann, Meuleman Bart ve Reeskens Tim. "Migration to European Countries: A Structural Explanation of Patterns, 1980-2004." *The International Migration Review*, Vol. 42, No.2, Summer 2008: 476-504.
- International Organization for Migration. «Glossary on Migration.» Switzerland, 2004.
- Jandl, Michael. «Irregular Migration, Human Smuggling and the Eastern Enlargement of the European Union.» *The International Migration Review*, Vol. 41, No.2, Summer 2007: 291-315.
- Lipsmeyer S. Christine, Zhu Ling. «Immigration, Globalization and Unemployment Benefits in Developed EU States.» *American Journal of Political Science*, Vol. 55, No.3, July 2011: 647-664.